

ИЗТОКЪТ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ И КУЛТУРА

РЕДАКТОРИ: ТЕОДОРЪ МИЛЕВЪ, Проф. Д-ръ К. ГЪЛЖБОВЪ, ЧАВДАРЪ МУТАФОВЪ.

АБОНАМЕНТЪ: За година 100 лв.; за 6 мес. 55 лв.
За чужбина 150 и 80 лв. За учащитѣ се 80 и 40 лв.

Единъ брой 3 лева

Редакция и Администрация, ул. Мария Луиза 45 — София

ПРОФЕСОРЪ Б. ЦОНЕВЪ

IN MEMORIAM

Сложило се е убеждението, че за българина няма незамѣними личности на тоя свѣтъ, поне незамѣними за извѣстенъ периодъ. Но въ случая съ покойния Проф. Б. Цоневъ и най-типичниятъ въ това отношение българинъ, ако има колко годе понятие отъ характера, важността и трудността на земааната отъ него катедра въ Университета, ще признае, че действително съ Цонева умрѣ единъ за сега незамѣнимъ човѣкъ. Фактъ е въ всѣки случай, че като историкъ на българския езикъ и диалектологъ, познавачъ на роднитѣ нарѣчия, няма кой да се мѣри съ него. Затова и много трудно ще бжде за Университета, да му намѣри заместникъ.

Ще кажа нѣколко думи за човѣка, приятеля и другаря Цоневъ, какъвто го знаяхъ отъ близу 40 години, и не само като съгрудникъ на „Сборника за народни умотворения“, като съредакторъ на „Български Прегледъ“, като колега въ Университета и Академията, но и като съратникъ и съчувственикъ по много въпроси, не само отъ наученъ, а и отъ общественъ характеръ.

Първото нѣщо, което ме поразяваше и което ме пленяваше въ тоя рѣдъкъ човѣкъ, това бѣше континуитетътъ на неговия характеръ. Цѣли 40 години азъ го знаехъ именно равненъ, върненъ на себе си. . . Такъвъ, какъвто той бѣше като студентъ въ Липиска, когаго за пръвъ пѣтъ влѣзохъ въ писмено сношение съ него — такъвъ си остана той до края на живота. А характери, които да не сж се огъвали поне, ако не и ломили подъ натиска на живота, които да не сж се измѣняли въ течение на времето, понѣкога нѣколко пѣти, сж рѣдки. Колцина сж, наистина, тия щастливи, които могатъ да кажатъ, че приятелитѣ имъ въ течение на четири десетилѣтия по една или друга причина не сж имъ изневѣрвали, или не сж охлаждали къмъ тѣхъ, Е добре, Цоневъ бѣше такъвъ единъ непоколебимъ, неизмѣненъ другаръ. Защото му липсваха всички ония отрицателни чѣрти въ темперамента и характера, които сж обикновено най-големитѣ виновници за натегнатитѣ отношения, понѣкога и разриви, между доверашни другари.

Преди всичко Цоневъ бѣше човѣкъ рѣдко добъръ, човѣкъ съ златно сърце, неспособенъ да обиди нѣкого, самъ обаче той търпѣше най-големи обиди и несправедливости. Цоневъ не бѣше и злопамятенъ. Неспособенъ да се сърди дълго време, той прощаваше лесно. И често съ своята усмивка, съ своя мекъ хуморъ изглаждаше и най-набрѣчканиятъ чело. Но най-главно: Цоневъ не бѣше *завистливъ*. Колко често тъкмо тая сатанинска страсть, завистта, е разкъсвала и най-солиднитѣ приятелски връзки. Цоневъ напротивъ се радваше искрено на всѣки успѣхъ на своитѣ приятели и не скѣпѣше съ своитѣ похвали. Помня, когаго излѣзе въ 1889 год. първата ми научна работа въ „Министерския Сборникъ“ — азъ бѣхъ тогава Началникъ на Отдѣление въ Министерството на Народното Просвѣщение — той побърза да ми честити, но знаейки, колко българинътъ подозира и въ най-искреното чувство нѣкоя задна цѣль, — ми писа отъ Липиска, гдето готвѣше доктората си:

„Длъженъ съмъ да Ви увѣря най-тържественно (ние тогава бѣхме още на Ви!), че писмото ми е писмо отъ приятел до приятелъ, (ако смѣя да Ви нарече съ това име), писмо искрено,

безъ задни цѣли, безъ скрити мисли! За това, ако срѣщнете нѣкои и други ласкави думи, да не помислите за Бога, че гоня кой знае какви намѣрения! Всичко, що ви казвамъ, казвамъ Ви го ей тъй, щото ми излиза отъ сърцето; че ний туку, които още лѣгаме и ставаме съ идеалитѣ —, ний още вѣрваме, че може човѣкъ да има и да изкаже симпатия къмъ нѣкого — безъ каква годе лична облага“.

Скроменъ, едва ли не до самоунижение, Цоневъ бѣше готовъ да признае всѣкиго за по-талантливъ, по-достоенъ отъ себе си и почти винаги се подцѣняваше. Затова и не претендираше за мѣста, които бездруго можеше да зема съ много по-големо право отъ други. Той нищо не мразеше повече отъ надмѣнността и папската непогрѣшимостъ. Толерантенъ къмъ чуждитѣ мнения — той бѣше готовъ да подаде рѣка на всѣкиго, който искрено търси истината и своя пѣтъ, и се задоволяваше повече съ ролата на съветникъ и упѣтвачъ. И въ това отношение той бѣше единъ незамѣнимъ учителъ. Неговитѣ студенти му бѣха за това горещо привързани, както показа и неотдавнашната споменна срѣща, организирана отъ тѣхъ. Но туй, което обичахъ азъ особено у Цоневъ, това бѣше неговиятъ рѣдъкъ, чистъ идеализъмъ. Още като студентъ той горѣше отъ желание да посвети безкористно силитѣ си на отечествената наука. Тогава той се носѣше съ високи планове. Когаго положи доктората си въ 1890 год., той ми писа:

„Свършихъ най-сетне и съ испита си и съ безгрижния ученически животъ и сега стоя на прага да се фѣрля въ вълнитѣ на студената истина и сериозното дело. Стоя тъй и чудни чувства и мисли вълнуватъ душата ми: ту сладки надежди, че за напредъ може да излѣзе и отъ менъ нѣщо, нали секи солдатинъ се надѣва да стане генералъ — ту пъкъ тъмни предчувствия, че може да се излъжа въ надеждитѣ си — че сѣкиму не е писано да стане голѣмъ човѣкъ, а сърдѣтъ тѣзъ бури и вълнения — чудесни планове се кръстосватъ изъ главата ми. Тѣй ми се струва, сички младежи, преди да се захванатъ за работа, мислятъ, че сичко, що фѣрка се яде, или, както бѣше казалъ она, че морето е до колѣне и че стига салъ да се разпретнатъ и ще го прегазатъ, а като се пустнатъ единъ пѣтъ, като ги зграбчатъ тия гребени морски, наречени житейски борби, — много отъ тѣхъ туку чуйшъ, че избърбчатъ веднажъ дваждъ — и туй-то, няма ги вече!“

За щастие Цоневъ благополучно изплува отъ житейското море. Морскитѣ гребени — житейскитѣ борби — не го зграбчиха, — и той не избърбочи само веднажъ-дваждъ, за да се не чуе вече никогажъ. За да надвие на всички незгоди въ живота — му помогна обаче главно неговиятъ идеализъмъ.

Тоя човѣкъ на тъй нарѣчената суха филология бѣше и нѣжна, поетична душа. *Оствалдъ* въ своето съчинение за Великитѣ хора раздѣля ученитъ на две категории: класици и романтици. Първитѣ се отличаватъ съ своето строго логично мислене, съ своята упорита, послѣдователна, систематична и концентрирана работа. Вторитѣ обаче иматъ повече творческо въображение и сж по-способни затова да поставятъ хипотези. Това сж учени, но въ извѣстно отношение и поети. Е добъръ, такъвъ единъ романтикъ бѣше и Цоневъ, а не само единъ сухъ кабинетенъ ученъ. Затова той още отъ млади години обича-

СЪ ДЪРЖА:

Проф. Ив. Д. Шишмановъ — Професоръ Б. Цоневъ; Чавдаръ Мутафовъ — Изложбата на Борисъ Деневъ; Кирилъ Кръстевъ — Кръстопѣтъ; Ат. Илиевъ — Слабото мѣсто на героя; Ф. Попова Мутафова — Край (разказъ); Г. Караивановъ — Жалба (стихотворение); Ст. П. Василевъ — Спомени на Атанасъ Т. Илиевъ; Ив. Камбуровъ — Концертъ Панка Пелишекъ; Проф. К. Гължбовъ — Изтокъ и западъ въ картини. Карикатуритѣ „Святая Русь“ отъ Густавъ Дорѣ. Разни.

БОРИСЪ ДЕНЕВЪ

Пейзажъ отъ Търново

ше поезията. Наистина, неговата собствена муза не бѣше достатъчно голѣма, да изпълни всецѣло живота му. Тя бѣше скромна като самия него. Колкото и малка да бѣше обаче, той я обичаше и продължи да я обича до края на живота си.

Но още по цѣното у Цоневъ бѣше, че той бѣше способенъ да се възхити отъ чуждия гений. Той бѣше влюбенъ особено у Гете. Отъ българскитѣ поети и писатели той цѣнише особено високо Алека Константинова и Вазова. Има една дума: кажи ми съ кого се събирашъ и ще ти кажа, кой си. Подобно би могло да се сжди за човѣка и по любимитѣ му писатели. Циникътъ обича циникитѣ. Сантименталниятъ юноша се увлича отъ Гетевия „Вертеръ“, буйниятъ — отъ Шилерозитѣ „Разбойници“ Зрѣлиятъ мжжъ ще предпочете „Фауста“. Защо Цоневъ обикна Ал. Константинова? Какво цѣнише той въ него? — Неговия идеализъмъ, чистотата на неговата душа, неговата сърдечна доброта, но и неговия беззлобенъ хуморъ и неговото майсторство въ владѣнието на българската рѣчь. Сжщитѣ качества го сближиха още повече съ Вазова, въ когото той съглеждаше съ право въплощение на всички български добродѣтели. Ето какъ ми писа той въ 1889 год. отъ Липиска, веднага следъ прочитането на Вазовия романъ „Подъ Игото“, който се появи първенъ въ „Министерския сборникъ за народни умотворения“:

„Едно не може да мина туку тъй, защото, когаго сърдцето се прѣпълни, прѣливатъ се и устата, казва нѣмецътъ. А и мене се напълни сърдцето съ сладко удоволствие следъ прочитането на Вазовото най-ново дѣло, та бихъ далъ пълна воля на устата си да приказватъ, да приказватъ, да разкажатъ на мало и голѣмо за най-свършеното, най-възвишеното произведение на българския поетъ, да разсѣятъ по цѣла вселенна славата на българския Victor Hugo. Отъ най-напредъ азъ *почитахъ* Вазова, само защото не стоеше кой знай колко по-високо отъ насъ — прости смъртни, *сега му се кланямъ като на слъжински поетъ, а вѣрвамъ твърдо, че ще дойде врѣме, когаго ще го обожаваме синца* — това саморасло чадо на Балкана; че то се дига все по-високо и по-високо и въ изкуството си отива къмъ непостижимо съвършенство“.

И това бѣ писано, предъ близу 40 години, когаго Вазовъ далечъ не бѣше още общо признатиятъ националенъ поетъ — роѣта

laureatus — когаго се оспорвае още неговиятъ талантъ. Цоневъ се оказа истински пророкъ. Защото денѣтъ, когаго ще обожаваме Вазова дойде, както показва и храмътъ—музей, който му издигнахме.

Бихъ могълъ да продължа още и да дамъ по-пълненъ портретъ на Цонева човѣка, но ограниченото мѣсто, съ което мога да разполагамъ въ единъ седмиченъ листъ, ме заставя да спра. Ще напомня само още, че умирайки, Цоневъ остави двѣ голѣми завѣщания. Първото: Академията на наукитѣ да продължи наченатото съ неговото съдѣйствие дѣло — *Всебългарския рѣвникъ*, и второто: Академията да даде *правилно рѣшение на кошмарния вече правописенъ въпросъ*.

Дълбоко съмъ убеденъ, че Академията няма да се откаже да изпълни послѣдната воля на своя прѣданъ дългогодишенъ членъ и доскоросенъ председателъ на нейния историко-филоложки клонъ.

Проф. Ив. Д. Шишмановъ

Изложбата на Борисъ Деневъ

Въ нашето ново изкуство пейзажътъ е добилъ едно особено значение: тамъ сж правени най-много експерименти, промѣнани сж почти всички техники, отъ импресионистичната и неомпресионистичната дори до експресионистичната, понѣкога съ трогателни усилия, други пѣтъ, съ лекомислена виртуозностъ; накрая той се е превърналъ въ изкуство само за себе си, оставилъ твърде далечъ задъ себе си фигуралната и композиционна живопись.

Може би бързото му съвършенство има нѣщо общо съ неочакваното развитие на лириката ни: и въ двата случая имаме бурната и мимолѣтна сила на едно *късо изкуство*: на единъ дѣхъ, съ нѣколко петна, въ пристъжитѣ на страстно, ала нетърпяливо творчество. — Така пейзажътъ ни почти винаги е бивалъ импресионистиченъ, субективенъ, поетиченъ или сантименталенъ: въ него грѣшкитѣ на окото сж се скривали винаги задъ произволната пѣсенъ на баграта, а проблемитѣ за нѣщата сж се разрешавали сами по себе си, чрезъ универсалната формула за природата. Ала по този начинъ нашиятъ пейзажъ отдавна е застиналъ въ една единствена форма, закрепенъ страховливо въ нѣкакво техническо съвършенство, и тъкмо поради това винаги еднакъвъ, страшно празенъ, съвършено баналенъ. Сякашъ нашитѣ художници се

боят да опитат други багри, да промънят точката на виждането, да намънят нови перспективи възможности: по изложбитъ вѣчно стоятъ едни и сжщи сантиментално разхубавени дръвчета, рѣкички и скали, безъ идея, безъ смисълъ, безъ целъ, рисувани само заради „хубавата гледка“, заради „настроението“ на нѣкакво глупаво оранжево небе или виолетови здрачове. — лирично оправдани, обяснени, доказани: литературна фотография!

Борисъ Деневъ отдавна знае опасността отъ този пейзажъ и отдавна се занимава съ нѣщата и себе си. Този истински поетъ непрекъснато се бори съ лиричнитъ си пристъпи, раздвояванъ между мимолѣтността на чувството си и грандиозната вѣчност на виденото, принасящъ въ жертва ту срѣчността си, ту вдъхновеното си, и затова винаги неравенъ, несжщъ, мжчително разнообразенъ, едновременно майсторъ и ученикъ, сигуренъ и несмѣлъ, спокойно-широкъ и нетърпѣливо-подробенъ чуждъ и свой.

Измежду изложенитъ стотици картини има платна, въ които само подписътъ е неговъ — тъй мжтни и безлични сж тѣзи пейзажи — за щастие, найдрѣбнитъ! — безкрайно скучни истории съ дървета, добиткъ и рѣкички; а после отведнаж блѣсватъ чисти тонове, — сжщитъ дървета, животни и рѣкички се извиватъ въ букетъ, ала съвсемъ набързо, за едно мигване на око: безъ контури, безъ връзка, ала свѣжи и звучни като пълна рима; накрая идватъ фигуритъ сами за себе си: селянки или циганки — и тамъ художникътъ вижда съ нѣкакво поетично и културно око, много живописно, много стилно, почти учено. Ала тази ученостъ напомня тъкмо онова, което не е Деневъ.

Въ сжщностъ, кой е Деневъ? Може би въ голѣмитъ табла, съ търновскитъ къщи и улици. Въ онѣзи хубави видения на града, призрачни и благородни, като сънъ. Въ тази спокойна премреженостъ на око средъ лѣнността на горещинитъ: изпаренията на земята и водата, разтворени въ сѣнката на небето. Или въ онѣзи хубави мрачевини на зелената, дълбоки като облаци средъ ярката наученостъ на скалитъ. — Сигурно това е Деневъ.

— И може би още хумористътъ: добродушиятъ шегобиецъ на разкривенитъ стрѣхи, на провинциално-безредното и схлупеното: онази тънка усмивка на познавача, който безобидно превеличава — съвсемъ малко — за да направи удоволствие на себе си и зрителитъ; той дори забрави боитъ си и рисува само въ сепия, въ чистъ иллюстративенъ маниеръ, търсецъ само литературната характеристика, надпреварвайки се съ увеличената фотография, излизашъ накрая победителъ, въ търпеливото намиране на интимната подробностъ: въ Габрово дори водата мирише на кожа. — Ето една задача за пейзажиста — дали с а м о тази?

— Ала Деневъ знае да бжде другъ, и тъкмо съвсемъ различенъ отъ приятния битовъ събеседникъ. Той прави лжтешестве въ Италия — и започва да вижда нѣщата съвсемъ други. Той вижда монументално, лириката му се превръща въ епосъ, интимнитъ подробности изчезватъ по нѣкакво чудо, сънътъ

на природата се вкаменява: тогава небето изгаря въ театрални пожари, зданията получаватъ страшна самотност, хвърлени въ пустотата на равнинитъ, добродушиятъ събеседникъ повишава внезапно тона и се превръща въ патетиченъ ораторъ. — Може би този патосъ е още суровъ, твърде грѣмъкъ за българската речъ, сигурно неудобенъ за почитателитъ на художника. За него още нѣма речникъ въ разговоритъ ни за изкуство, той не стои въ никой бривьеръ за родно изкуство.

— Художникъ ли е Борисъ Деневъ? Този Борисъ Деневъ.

Може би съ отговора е длъженъ преди всичко самиятъ художникъ — на себе си.

Чавдаръ Мутафовъ

Кръстопжтъ

Онова, което става въ нашата художествена действителностъ, въ който случай не може да даде представа за състоянието на съвременното изкуство. Голѣмъ брой отъ българскитъ творци отъ край време печелятъ своето име предимно като съвестни копирачи на готовъ природенъ материалъ и традиционни романтици. Голѣмитъ трусове отъ раздвигването на естетичнитъ идеи по света, въ сеизмографъ на художествената ни мисль се отблѣзваха само съ нѣколко малки кривулици и заглъхнаха за насъ. И, нашия творецъ отново взема видъ, като че върви по отжпанъ пжтъ.

А въ сжщностъ, изкуството е накрѣстопжтъ, Чашата на възможноститъ и на теоритично подготвенитъ крайности е опитана до дъно.

Прокара се една разграничителна линия между простото възпроизвеждане и проникновеното набелѣзване на смисъла, и въ реда на тия търсения, отъ едно спорно изкуство (фотографския реализъмъ) се дойде до друго спорно изкуство (абстрактната „игра“ съ художествени средства въ експрессионизма). Това художествено раздвигване бѣше въ сжщностъ сължтникъ на едно търсене на мирогледъ. Така се достигна до единъ връхънъ жгълъ, въ който изкуството се пресича интимно съ метафизичния ликъ на живота, и отъ кждето за сега изхождатъ тъмни, неизследвани пжтища.

Като излиза отъ две противни посоки, изкуството идва до повратния пунктъ на своето унищожение.

Така, по единия пжтъ почва изкуството на простото наподобяване на видимото, после иде синтезирането и прецистиането на това видимо, докато се дойде да опита да се обмисли, разгадае и символизира видимото, било съ средства, клонящи къмъ метафизично-философска спекулация (по необходимостъ, отъ поставената задача), било съ абстрактни художествени аналогии. Тукъ тази посока се прелива съ втората, която почва съ отрицанието на видимото. Това изкуство, срещу познатия и грубъ смисълъ на „реалния“ свѣтъ издига художествения лозунгъ „другояче отъ природата“. И дветъ тия течения, въ края на краищата, дойдоха до едно нихилистично самооглжбяване на чувството. Въ сжщностъ, това чувство бѣше само аналогично на живото чувство и стана

— ако е възможенъ такъвъ парадоксъ — чисто мозъчно, интелектуално сухо и отвлечено: кубизъмъ, футуризмъ, дадаизъмъ, имагинизъмъ, конструктивизъмъ. Изкуство за конгреси, за конференции, за диалектични спорове, но не и за живото.

Отъ тукъ, до връщането назадъ къмъ обикновения реализъмъ има само една стѣпка. И мнозина я направиха. Това е стѣпка на мъртавици. Изкуството не може да се върне къмъ единъ стадий, дължимъ на едно непретенциозно естетично Вѣрюю. Чудно е, какъ не може да се схване, че изкуството на миналитъ времена бѣше извънъ, отстрана, предъ живота: копиране, отражение, идеализиране. Самиятъ творецъ или зритель, въ своето съзерцание, излизаха вѣнъ отъ живота, за да бждатъ озарени отъ една неземна Красота: естетично съзерцание, елиминирано отъ живота. Днесъ отпаването на въска проява клони къмъ единъ фокусъ: етичната стойностъ на човѣка. Изкуството не може да бжде повече украшение, празничностъ, капризъ, екзалтация.

Но тъкмо въ това изискване на деня е и голѣмата опасностъ за изкуството. Критичната нужда не е толкова въ намирането на единъ новъ „стиль“ за творчеството; потребна е една нова творческа психология, която да има дължителността на житейска философия. На литературитъ може би не се хвърля въ очи едно ново обстоятелство, което измѣства малко позицитъ на изкуството. Това е наличността — въ наше време — на философски системи, които изключватъ до нѣкъде досегашната авторизация на изкуството да снабдява човѣка съ мирогледъ. Философскитъ системи на Бергсонъ, Кайзерлингъ, Ницше, Тагоръ (Саадана), мнозина източни философи, жадно четени сега въ Европа, нѣкои неовиталисти, натурфилософи и др., сж нѣщо съвсемъ различно отъ старитъ сухи диалектики и позитивисти (само въ древността спи единъ такъвъ философъ: Платонъ). Тѣхното разрешение на проблемата за битието носи всичкия характеръ на едно естетично вживяване въ тази проблема, което е и задачата на изкуството.

Ние се намираме въ периодъ, опасенъ за творене на изкуство (или за добиване на име въ изкуството!) Художественитъ идеалъ още се колебае между две крайности — докато отъ подпорната точка на това колебание, въпросително поглежда една голѣма идея, която изглежда да не е по силитъ на голѣмото мнозинство отъ хората на културата. Потребенъ е единъ конкретенъ изходъ (или съгласуване): отъ изкуството на съзерцанието къмъ голѣмото изкуство на живота.

Кой ще посочи новитъ форми и пжтища на изкуството? И докато времето очаква своя вдъхновенъ гений, печално е, че у насъ се отказватъ да търсятъ всѣкакви пжтища. Нашитъ „млади криле“ махатъ къмъ етнографията и фотографията.

Кирилъ Кръстевъ

Максимъ Горки е написалъ нова драма „Фалшивата монета“, която ще бжде играна наскоро отъ Московския художественъ театъръ. Главната роля ще бжде изпълнявана отъ Качаловъ.

Слабото мѣсто на хероя

Всѣкому е известна легендата за Зигфрида.

Зигфридъ победи чудовището и се окжпа въ кръвта му, за да стане неуязвимъ. Но кръвта на чудовището не може да проникне подъ листа, който бѣ капналъ случайно на гърба му — и това мѣсто отъ тѣлото му остана уязвимо.

Това бѣ слабото мѣсто на Зигфрида, което трѣбваше да остане тайна за враговетъ му. Но Кримхилда — жената на Зигфридъ — не можа да опази тайната. Враговетъ на нейния мжжъ се възползуваха отъ лековѣрието ѝ, а тя бѣ лековѣрна, защото чувствуваше непреодолима нужда отъ приятели.

Кримхилда бѣ несамодовѣрна; тя се питаше, дали е достойна да бжде жена на Зигфрида. Защото тя раздѣли силния и силната. Каква двойка биха били Зигфридъ и юначната валкюра Брюнхилда! Но въ любовта на Зигфрида и Кримхилда имаше друга религия и друга красота. Кримхилда трѣбваше да се убеди, че тази красота е по-висока отъ обаянието на силата. Тя чувствуваше нужда отъ приятели, съ които да сподѣли своята религия и да се убеди, че заслужава любовта на Зигфрида.

И се поддаде на враговетъ си, които се явиха предъ нея въ маската на приятели. Лековѣрието на Кримхилда води своето начало отъ несамодовѣрността ѝ. Тя бѣ прострелена отъ погледа на своята съперница, юначната Брюнхилда, и рано или късно трѣбваше да издаде тайната на мжжа си.

Брюнхилда и Кримхилда обичаха хероя. Пленени бѣха отъ Зигфрида. Любовта на Брюнхилда можа да обгърне цѣлата личностъ на Зигфрида. Тя вземаше за отправна точка неговата сила и юначество, а любовта на Кримхилда — слабото мѣсто на Зигфрида.

Слабото мѣсто бѣ допирната точка на Зигфрида и Кримхилда. Презъ него по-лесно бѣ да се достигне до сърцето на хероя и да се спечели любовта му. Затова Кримхилда успѣ да победи юначната Брюнхилда. Но слабото мѣсто бѣ превърнато въ культъ и отъ тукъ произтече всичкото нещастие.

Легендата за Зигфрида крие дълбоко символно значение. Всѣки херой има като Зигфрида своето слабо мѣсто. Религията и любовта на хероя не се опредѣлятъ отъ неговата сила. Силниятъ мжжъ и силната жена рѣдко се схождатъ и съединяватъ въ живота. Казватъ, че това е така, защото силнитъ характери не могатъ да се търпятъ единъ другъ. Но причинитъ на това явление сж много по-дълбоки.

Има нѣщо парадоксално и нелепо въ разедняването на силитъ. Руската поетеса Марина Цвѣтаева го отбелязва съ възмущение:

Есть рѣшмы въ мѣрѣ семъ:
Разъединишь — и дрогнешъ
Гомеръ, ты былъ слѣпцомъ.
Ночь — на Буграхъ надбровныхъ,

Ночь — твой рапсодовъ плащъ,
Ночь, на очахъ, завѣсой.
Разъединишь ли бѣ зрящъ
Елену съ Ахилесомъ?

К р а й

Тя приличаше на цвѣте, изсѣхнало между страницитъ на сантименталенъ албумъ. Защото живѣеше само съ спомени и самата бѣ единъ споменъ. За това, което е била.

Около нея врѣмето биеше могщитъ си криле, но не я засѣгаше. То вече не сжществуваше за нея.

Наоколо ѝ бѣ израстналъ нѣкакъвъ новъ, чуждъ животъ, съ непознати хора и неразбрани купнежи. И по-скоро тя се чувствуваше чужденка, загубена и забравена. Защото бѣ видѣла единъ по единъ близкитъ си да си взематъ сбогомъ отъ нея — и не бѣ останалъ нито единъ. Всѣки денъ въ опредѣленъ часъ тя отиваше въ една малка градина и сѣдаше винаги на една и сжща скамейка. Стоеше сама и безмълвна, а наоколо ѝ играеха съ осгри писъци деца, Цвѣтя и деца; тя имъ се усмихваше и следѣше съ погледъ всѣка чернокждра главица, всѣка счупена кукла, всѣко ново дървено конче. Въ градината всѣка

година растяха нови цвѣта и нови деца. Тѣ биваха всѣки пжтъ различни, но за нея бѣха само деца и цвѣтя. И тя живѣеше съ благоуханието имъ.

Понѣкога спираше очи и върху другитъ гости на градината. Старци, уморени, съ наведени глави. Тѣ идѣха съвсемъ тихо, съ бавни неравни стѣпки, и приотяваха увѣхналитъ си тѣла въ свежестта на цѣфналата градина. Или млади хора, съ звезди въ очитъ, седѣха надвечеръ въ сѣнката на най-отдалеченитъ скамейки, и мълчаха вслушани въ могщата пѣсенъ на своитъ седемнадесетъ години. И всредъ това мълчание трепѣха само нѣжнитъ викове на младенцитъ.

Други пжтъ идѣха и случайни пришелци. Тогава старата се събуждаше отъ обикновената си унесеностъ и спираше любопитенъ погледъ на непознатитъ. Но и тѣ биваха уморени като нея. Нѣкоя млада жена въ черно, или нѣкоя слабъ, бледенъ момъкъ. Все изхвърле-

ни следъ корабкрушение. А пристанището разваряше широко брѣговетъ си, пълни съ цвѣта и слънце и ги приотяваше. Други не идѣха. Другитъ бѣха въ водовъртежа; тамъ долу гъмжеше и ехтѣше булеварда, и никой по него не си спомняше за малката, сѣнна градина. Може би по-късно и тѣ щѣха да дойдатъ.

Обикновено следъ залѣзъ слънце жената съ блѣлитъ коси ставаше и се отбиваше въ черквицата срещу градината. Запалваше свѣщъ за скжпитъ си мъртавици и оставаше дълго време втречена въ бледнитъ лица на иконитъ. Само тѣ бѣха все сжщитъ. Прѣди много време тя ги бѣ гледала:

Тогава лицата имъ се усмихваша благосклонно, и очитъ имъ я гледаха съ добродушна снизходителностъ. Черквата цѣла блѣстѣше въ хиляди трепкащи свѣтлинки: нѣкакви ангелски гласове, далечни и неземни, пѣха надъ обикновената ѝ съ бѣло глава тържествена пѣсенъ; ржката ѝ почиваше въ ржката на човѣка, когото обичаше. А когато

излѣзоха навѣнъ, слънцето се разсипа въ нозетъ ѝ и я ослепи. Птици летѣха въ безуменъ поривъ нагоре къмъ синевата. Цвѣтята разваряха чашкитъ си, патежали отъ красота.

Старата жена затваряше очи и погиваше въ водитъ на спомена.

И други пжтъ бѣ гледала тѣзи икони. Но тогава жѣлитъ имъ лица се свиваха въ безкрайна мжжа и отъ голѣмитъ имъ мжтни очи капѣха сълзи. Цвѣтя покриваха тѣлото на любимия човѣкъ. А пѣсенъта бѣ мрачна до безумие, и безнадежнитъ гласове сякашъ се издигаха отъ земята, широко разтворила алчнитъ си ржце. Когато излѣзоха навѣнъ, слънцето прѣскаше равнодушнитъ си лжчи, но за нея то бѣ угаснало завинаги.

Споменитъ минаваха, минаваха, единъ следъ другъ.

Старата отваряше очи. Сега иконитъ я гледаха студено и равнодушно. Тя се прекръстваше и излизаше наведена, съ треперящи крака. По улицитъ минаваше бавно, съ съсредоточенъ погледъ, оглж-

Елена, Ахилесъ.
Звукъ назови созвучный
Да, хаосу вразрѣзъ,
Построенъ на созвучьяхъ.

Но фактътѣ си остава фактъ. И Цвѣтаева е принудена да го отбележи:

Не суждено чтобы сильный съ сильнымъ
Соединились бы въ мирѣ семь,
Такъ разминутись Зигфридъ съ

Брунхильдой,
Брачное дѣло рѣшивъ мечомъ.

По какви психологически пѣтица се развива любовта на хероя? Какво е това мистично родство между него и слабитѣ натури? Къмъ разрешението на този въпросъ ни подготвя „индивидуалната психология“ на Мюнхенския психиатъръ и психологъ *Алфредъ Адлеръ*.

Праосновното влечение въ човѣшкния животъ, споредъ Адлера, е волята за надмошие: тя е присъща и на силния, и на слабия, при това тя може да вземе ползена или вредна за обществото насока, може да бжде вулгарна или сублимирана. Волята за надмошие, отъ своя страна, е тѣсно свързана съ останалото още отъ детинството чувство за малоценностъ, чувство за собствено несвършенство. При известни неблагоприятни условия въ развитието на детето това чувство достига до неоправдана интензивностъ и налага отпечатъкъ върху цѣлия по-нататъшенъ животъ на индивида.

За да се избави отъ него, възрастниятъ индивидъ си поставя известни трудни за изпълнение задачи, които биха го издигнали *надъ* срѣдата, въ която се е развивалъ. Така възниква *болезненъ* стремежъ за надмошие, който поставя индивида въ разрѣзъ съ действителнитѣ условия на живота.

Ако индивидътъ има достатъчно сили и способности да изведе борбата до край, той наистина спечелва надмошие надъ срѣдата си и това го възнагражда за миналитѣ унижения. Ако, обаче, неговитѣ сили сж недостатъчни, той става жертва на своето упорство и заболява отъ неврозъ.

Между невротика и хероя има нѣкаква допирна точка. Най-висшата промяна на силата се достига съ цената на миналитѣ унижения. Австрийскиятъ писателъ *Хайнрихъ Манъ* описва портрета на хероя Пипо Спано по следния начинъ:

„Ти имашъ кжса раздвоена брадичка, твоята уста властолюбиво се издава напредъ върху слабото ти лице, закрито отъ сиви, свѣтли кждри. Лицето ти отклонено назадъ, гледа презъ рамо съ широко разкрити очи, внимателно и страшно. Ако се гледа дълго време на него, — то се усмихва. Избликъ на жестока самоувървеностъ извиква тази усмивка, която не може да се улови, но която можешъ да предчувствуваши, която дълбоко смущава, привежда въ ужасъ приковава; на която се съпротивлявашъ, за да ѝ се преклониши най-после!

Щомъ можешъ така неимоверно да тържесгувашъ, — какви ли чудовищни поражения трѣбва да си изпитвалъ! Великитѣ творения на изкуството — твоятъ животъ и твоятъ портретъ — само за това достигатъ такива шеметни висоти, — защото знаятъ и зловецитѣ бездни, Победителю на турцитѣ, не се прикривай, азъ чувамъ твоятъ лудъ

ЖАЛБА

**Чернѣятъ се навредъ въ полето разорани,
засяни рано угари.**

**Отдавна сж по къра снопитѣ прибрани,
коли по пжтищата вече не скрибуцатъ.**

**Остана само мжката по тебе, лято,
по твойтѣ зрѣли посеви,**

**по твоитѣ ливади неокосени,
развѣни като кждрави коси отъ вятѣра.**

**Остана само спомена за твойтѣ кладенци
край запуснѣли друмове.**

**Засипани сега отъ жѣлта шума,
тѣ вече не зовятъ и не приканватъ жаднитѣ.**

**И ако ти не бѣ отминало, въ неволитѣ
не бихме ний усетили**

**дъхтѣ на есенята, която пакъ оголва
градинитѣ — дърветата — полетата...**

Георги Караивановъ

вкъ, когато те е поразявалъ нѣчий ударъ. Азъ виждамъ какъ се е лѣяла кръвта ти, когато те е предавалъ другарѣтъ. Азъ се старая да почувствувамъ упоенieto на болката, която си приживѣлъ, когато жената е впивала нокти въ сърцето ти“.

Останалото отъ миналото чувство за събствена малоценностъ, е споредъ Адлера, скритата причина, както за нервнитѣ заболявания, така и за необикновенния напредѣкъ въ живота на известни индивиди. Безъ това чувство способнитѣ човѣкъ не би ималъ достатъченъ импулъс да прояви способноститѣ си, силнитѣ не би проявилъ всичката си мощъ, роденитѣ за херой не би станалъ херой.

Чувството за собствена малоценностъ и свързаната съ него воля за надмошие (като компенсация за понесенитѣ унижения) е споредъ Адлера, скритото условие, което подбужда генитѣ къмъ творчество и хероя къмъ велики дѣла. Врѣхната точка на мощъ човѣка достига не по пжтя на бавната еволюция, а по пжтя на диалектичното развитие. Човѣкъ, който е преодолѣлъ чувството си за собствена малоценностъ, е много по-силенъ отъ онзи, който не ималъ това чувство. Защото той е преминалъ презъ душата на слабия, научилъ е тайнитѣ ѝ входи и е овладѣлъ изкуството да влияе върху другитѣ.

Но чувството за собствена малоценностъ, колкото и да е преодоляно, все оставя известни следи въ психиката на индивида. Слабото мѣсто на хероя е една отъ тия следи. Човѣкъ не може да се откъса напълно отъ своето минало. Защото въ това минало се таятъ скжипи спомени. Подвизитѣ на хероя, както вече казахме, иматъ стойността на една компенсация. Споменитѣ за миналото е необходимъ, за да се оцени настоящето. Миналото става мило, дори и когато е преодоляно. И тъкмо къмъ

това минало — въплотено въ нѣкой реаленъ образъ — е насочена любовта на хероя.

Любовта е почивка за хероя, която му дава възможностъ да хвърли ретроспективенъ погледъ върху своя животъ. Любовта му е нужна да разкрие душата си предъ нѣкого, да повѣри нѣкому тайната за слабото си мѣсто. Но обектътъ на тая любовъ не винаги заслужава довърне. Самсонъ се излъга въ Далила и не напрасно казватъ, че Наполеонъ, победителъ на свѣта, бѣ победенъ отъ Жозефина.

Ат. Илиевъ

Спомени на Атанасъ Т. Илиевъ

Българската академия на наукитѣ издаде тая година въ обемистъ томъ (468 страници — голѣмъ форматъ) споменитѣ на известния нашъ книжовникъ и деецъ по просвѣтата Атанасъ Илиевъ, които не бива да бждатъ отминати отъ българското образовано общество.

Госп. Илиевъ, днесъ старецъ на 74 години, има заслуги за нашата фолклорна наука. Той е единъ отъ редакторитѣ — основатели на „Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина“, преименованъ по-късно „Сборникъ за народни умотворения и народописи“. Въ тия сборници, отъ които до сега сж излъзли 36 тома, както и въ списанието на академията, той е обнародвалъ ценни славистични изследвания, като: „Български предания за исполнини, наречени елини, жидове и латини“ (Сб. н. у. т. III, IV); „Растителното царство въ народната поезия, обичаитѣ и повѣрията на българитѣ“ (Сб. н. у. т. VII, IX); „Ромънска топонимия отъ славяно-български произходъ“ (Сб. на бълг. ак. на наукитѣ, кн. XVII); „Турски изговоръ на български мѣстни имена“ (Сп. на бълг. ак. на наук., кн. XIV); „Растени-

бена въ себе си и чужда за всичко наоколо ѝ. Призракъ, загубилъ пжтя си. А хората съ нескрито отвращение гледаха увѣхналото ѝ лице, уморената фигура, и по лицата имъ се четѣше ужаса: и ние ще станемъ такива!

Но единъ день се случи нѣщо особено.

Старата седѣше на вѣчната си скамейка и следѣше съ унесенъ погледъ малкитѣ златни и чернокоси главички, когато единъ високъ, малко прегърбенъ мжжъ ѝ попита, дали мѣстото до нея е свободно. Тя кимна и се сви малко. Мжжътъ сѣдна, свали шапката си и погладѣ рѣдкитѣ си бѣли коси.

Старата го погледна. Следъ това още веднѣжъ, трети, четвърти пжтъ. Кой бѣше този човѣкъ? Въ тия хлѣтнали страни, въ тия угаснали очи, въ тия свити усни тя видѣ да възкрѣсва образътъ на единъ другъ човѣкъ — младъ, съ гордъ погледъ и примаваща усмивка.

Той е, си помисли тя, и нѣкакъвъ страненъ трепетъ я разтѣрси. Нѣкакъвъ

трепетъ, като далечно ехо отъ миналия ѝ животъ. Предъ очитѣ ѝ израстна изведнажъ единъ свѣтъ, забравенъ и изчезналъ до тогава отъ паметта ѝ. Нима е било нѣкога? Тя не вѣрваше. Нима нейнитѣ бѣли коси сж били сплетени нѣкога въ тежка златна плитка която пада на рамото?

Тогава го бѣ видѣла за пръвъ пжтъ. Тя притвори очи и предъ нея играеха спомени, неясни, преплетени и далечни:

Онази тѣсна, глуха уличка на покойното провинциално градче. Всеки день се срѣщаха тамъ — малката руса дъщеря на кмета и младиятъ кавалерийски подпоручикъ. Усмиваха се. Тя се изчервяваше и навеждаше очи. Следъ това бѣгаше на училище. Надвечеръ подпоручикътъ минаваше на конь подъ балкона на кметовата кжца. Но единъ день полкътъ замина. На война. А русата дъщеря на кмета изплака всичкитѣ си сълзи. Войната се свърши, войскитѣ на князь Александъръ се завърнаха, но младиятъ подпоручикъ не дой-

де. Нѣкои казваха, че билъ премѣстенъ въ далечната столица.

Мина време.

Русото момиче отказваше да се омжи. Нѣкои казваха, че още тжгувала за нѣкакъвъ подпоручикъ. А други, че въ града нѣмало мжжъ достоенъ за дъщерята на хаджи Петка. И единъ день хаджията продаде ширни нивя и лозя и се пресели въ София.

Старата жена въздѣхна.

София! Две госпожници въ свѣтли муслинени дрехи, съ цвѣта въ рже, тичатъ изъ празнитѣ улици и се смѣятъ. Сърдцата имъ биятъ неспокойно.

Изморени и запхтѣни тѣ стигатъ тъкмо на времѣ. Дългото великолѣпно шествие се задаваше вече. Минаха войски въ блѣскави униформи, а следъ това се показа ѝ самата сватбена златна каляска. Засвириха музики, отъ хиляди гърла есна възторженъ викъ. Каляската бавно се приближаваше. Тълпата се разлюлъ. Дветѣ момичета се усѣтиха притиснати изтласкани, задущени. Почна нѣкаква смжтна, безмис-

ята отъ българско фолклорно гледище“ (ib., кн. XVIII) Презъ 1889 г. госп. Илиевъ издаде въ София „Сборникъ отъ народни умотворения“, който по богатия си и вече записанъ материалъ е единъ отъ най-хубавитѣ ни сборници отъ този родъ. Госп. Илиевъ има заслуги и за нашето просвѣтно дѣло, като учителъ и общественикъ изобщо. Билъ е дълго време класенъ учителъ преди и следъ освобождението ни, гимназиаленъ директоръ въ рѣдния си градъ Ст.-Загора, началникъ на училищния отдѣлъ при Българската екзархия въ Цариградъ; освенъ това въ различно времѣ е заемалъ административни и обществени длѣжности (префектъ въ Източна Румелия, по-после окръженъ управителъ и народенъ представителъ въ княжеството) и е участвувалъ въ строежа на Млада България. Скроментъ работникъ-книжовникъ, както самъ се нарича, авторъ и на редица фолклорни, езикови, педагогични трудове и учебни ръководства; дългогодишенъ труженикъ на просвѣтното ни поприще, авторътъ на издаденитѣ отъ Академията „Спомени“ оставя следъ себе си едно книжно дѣло, което не е безъ значение. Ето защо и споменитѣ му будятъ интересъ.

Книгата има уводъ, въ който нажко сж нахвърлени бележки около историята на Ст.-загора, заселването на града, различнитѣ му имена презъ вѣковетѣ, населението му, завладяването му отъ турцитѣ. Следъ това следватъ самитѣ спомени, разказани въ 23 глави, разпредѣлени въ 3 части: първата обхваща споменитѣ на автора до освобождението (гл. I — IX) втората (гл. X — XVI) и третата (XVII — XXIII) — следъ освобождението — дейностъ въ Румелийско време и служба по просвѣтата въ София, Ст.-Загора и Цариградъ. Споменитѣ на госп. Илиева сж препълнени съ автобиографиченъ материалъ. Двата отдѣлни литературни видове — автобиография и мемоари — тукъ сж приплетени, тѣ даже сж отъждествени, къмъ което и самъ авторътъ ни навежда чрезъ мотото изъ Ригерова „Наученъ речникъ“, поставено начело на предговора, именно: „Тѣ нареченитѣ спомени (memoirs) сж обикновено автобиографични, ако и да описватъ покрай живота на автора и други съвременни събития“. По такъвъ начинъ мемоаритѣ или споменитѣ, препълнени съ автобиографически подробности, иматъ засиленъ личенъ характеръ, сир. хвърлятъ свѣтлина не само върху отдѣлни политико-обществени събития, но и върху личността на автора — мемоаристъ. Така и въ Споменитѣ на госп. Илиева изпква като централно лице самъ той. Госп. Илиевъ ни разказва подробно и спокойно, и увлекателно при това, за своя бащинъ и майчинъ родъ (отъ срѣдата на XVIII вѣкъ), за своето детинство и основно образование въ взаимнитѣ училища, за срѣдното си образование въ главното училище въ Ст.-Загора, после въ Пловдивъ и най-сетне въ Таборъ (Чехия); разказва ни за своитѣ интереси къмъ славянската филология, за „волно-слушателството“ и занятията си по славистика въ Пражкия университетъ, гдето се е ползувалъ отъ лекцитѣ на виднитѣ чешки слависти-професоритѣ Хатала, Геблуеръ и Гайтлеръ; за учителската си и книжовна дейностъ, за административнитѣ длѣжности, които е заемалъ, за живота си като свободенъ гражданинъ и пр

лена борба. Изведнажъ тѣ се намѣриха на първия редъ. Каляската бѣ спрѣла предъ тѣхъ. Нѣкакъвъ господинъ въ черни дрехи говорѣше нѣщо. Всички се дигаха на прѣсти, протѣгаха вратове, искаха да видятъ, да чуятъ. Само лѣвоветѣ на моста гледаха спокойно предъ себе си, застинали въ равнодушна поза. Дветѣ момичета гледаха смаяни. Всичко се въртѣше предъ очитѣ имъ: княгинята съ богатата си, пѣстра одежда златната каляска, конетѣ, униформитѣ. Изведнажъ русото момиче се стресна. Ами букетътъ? Излъзе малко напредъ, бѣлитѣ цвѣта литнаха въ въздуха и разсипаха благоуханнитѣ си цвѣтове въ краката на княгинята. Тя се усмихна, взе една роза, помириша я и поблагодари съ голѣмитѣ си блага очи. Всички спрѣха очи върху момичето. То пламна, потъна въ земята и поиска да се скрие. Бѣше невъзможно. И то остана тамъ, засрамено и щастливо подъ хилядитѣ погледи. Когато най-после се реши да вдигне главата си, очитѣ му срѣцнаха погледа на две други черни

По-нататък, въ свързка съ моментитѣ отъ личния си животъ, авторътъ е набелязал достатъчно подробно и редъ исторически моменти, картини и личности, които сж отъ значение не само мѣстно (въ случая за Ст.-Загора), а и общобългарско. Изобщо, той е поставилъ на исторически фонъ личността и дейността си, цѣлия си животъ. Въ Споменитѣ четемъ сграница за предъ и следъ освободителното ни просвѣщение, за робския ни животъ, за турските тъмници, за борбитѣ въ Източна Румелия, за подема въ столицата, за Цариградъ и тамошната българска колония презъ 70-тѣхъ години и колко още исторически моменти и подробности! Въ сжщитѣ страници сж призовани образитѣ на редица политически и културни наши дейци отъ по-далечно и близко време: Авторътъ ни говори за срещитѣ си съ Левски и Панайотъ Хитовъ, Екзархъ Юсифъ, Ив. Вазовъ, Констант. Иречекъ, Алекс. Екзархъ и много още. Многобройнитѣ и рѣдки по старинностъ снимки въ книгата будятъ сжщо интересъ.

Споменитѣ на Ат. Т. Илиевъ издаватъ удивителна паметъ у тѣхния авторъ, който се е оглжилъ въ миналото си и въ продължение на две години (отъ февруарий 1914 до февруарий 1916 год.) въ едно неспокойно време е призовалъ подробно, които осветляватъ живота на Ст. Загора и на страната ни. Тия спомени, въ които е разказано толкова много преживѣно, видено и чуто, въ които сж отбелязани толкова много моменти и лица изъ историческия ни и съвременъ животъ. — разказано увлекателно, съ необходимото спокойствие и отбелязано съ достатъчна обективностъ, се четатъ съ интересъ и не безъ полза.

Ст. П. Василевъ

Концертъ Панка Пелишекъ

Следъ гостуването на испанския артистъ *Итурби*, въ оцѣнката на чието изкуство имаше твърде голѣми недоразумения (нѣкои го сравняваха съ Корто — единъ вдъхновенъ поетъ на пианото когато Итурби е единъ голѣмъ артистъ на формалното изкуство) се заредиха въ столицата нѣколко клавири концерти на млади сили съ хубави заложби: Линка Сокурова, Надежда Христова и най-после на познатата пианистка Панка Пелишекъ. Съ една макаръ и не строго издържана въ стилъ, но твърде интересна програма, г-жа Пелишекъ показа едно развитие, което все повече и повече се приближава до зрѣлостта. Една отъ малкитѣ, но не по-малко ценна отъ голѣмитѣ Бетховенови сонати (*Fis dur*) бѣ началото на концерта; последвана отъ знаменитата *В moll* соната на Шопена, предадена съ съсредоточеността и старание за вглѣбяване, каквито изисква тази дълбоко трагична музика (това не е леката меланхолия на Шопена, отразена въ другитѣ му творби). Два малки откъслека отъ Равель и Дебюси бѣха изпълнени съ лекота и прозрачна техника. Тукъ трѣбва да се отбележи, че г-жа Пелишекъ има единъ хубавъ усетъ за творбитѣ на модерниститѣ, които тя изпълнява

много добре. Постепено градиращъ усетъ въ изпълнението на програмата г-жа Пелишекъ достигна въ Шумановия Карнавалъ, този цененъ даръ, завещанъ на пианиститѣ отъ голѣмия нѣмски романтикъ. Прекрасно е това творение съ своята поезия, фантазия и ирония! Имено поезия, защото сложнитѣ и разнообразни настроения на балната зала сж предадени безъ всѣкаква пресметливостъ въ израза и изобразителностъ. Заглавнитѣ наименования не показватъ програма. Идеята на Шуманъ да осмѣе филистеритѣ чрезъ „Танца на дѣловцитѣ“, който звучи подигравателно и бива сподавенъ отъ победно звучащи мотивъ на *Davidsbündler*, е само една поетична хумористика!

Г-жа Пелишекъ предаде много добре разнообразнитѣ настроения и бални епизоди. Изобщо, Карнавалътъ не е прозвучавалъ до сега въ едни по-хубаво наше изпълнение, отъ това на г-жа Пелишекъ.

Ив. Камбуровъ

Изтокъ и западъ въ картини

Ewald Bause: Abendland und Morgenland. Landschaft, Rasse, Kultur zweier Welten. Verlag G. Westermann — Braunschweig, Hamburg. 1926. Preis M. 25.

Следъ свѣтовната война интересътъ къмъ културно-историческитѣ въпроси биде изтласканъ отново на преденъ планъ. Появиха се много книги, цѣлящи да обяснятъ културата на отдѣлни народи и раси съ исторически причини, появили се сжщо и книги, които дирятъ причинитѣ за културното творчество въ особенитѣ расови заложби на народитѣ. Една отъ последнитѣ е и книгата на Евалдъ Банзе. Въ своя краткъ предговоръ авторътъ приема, че бѣлата раса, която е населявала отъ памтивѣка европейския материкъ, е създадена не само на западната, но и на всички други култури. Бѣли преселници сж прониквали въ Азия и Африка между чернитѣ и жѣлитѣ племена и сж поставили началото на египетската, вавилонската, индийската, гръцката, а може би и на китайската култура. Самитѣ черни и жѣлти племена авторътъ счита като неспособни за културно творчество и тази тѣхна неспособностъ той обяснява съ особенитѣ природни условия въ земитѣ имъ.

Цената на въпросната книга се крие въ нейнитѣ многобройни картини (281). Тя е собствено опитъ да се съпоставятъ чрезъ илюстрации два свѣта: Източниятъ и Западниятъ, и авторътъ е постигналъ задачата си. Съ тѣхъкъ усѣтъ къмъ характерното въ пейзажа, жилището, човѣшкитѣ лица и културнитѣ прояви на Изтокъ и Западъ, Евалдъ Банзе успѣва да създаде и закрѣпи въ съзнанието ни два напълно противоположни образа. Сборникътъ има тази особеностъ, че е съставенъ въз основа на физиономичнитѣ черти въ два различни свѣта, а не чрезъ случайно съпоставяне на тѣзи или онѣзи илюстрации.

Сборникътъ е издаденъ много разкошно въ голѣмъ албуменъ форматъ.

Проф. К. Гължбовъ

очи! Стегнать въ червенъ мундиръ, съ калпакъ и дълго бѣло перо, слѣнъ съ бѣлия си конь като неподвижна, царствена статуя, едната ржка подпрѣна на кръста, другата небръжно прихванала юздитѣ, младиятъ офицеръ събираше погледитѣ на всички млади момичета, които бѣха забравили да гледатъ княгинята.

Нима това бѣше нейниятъ подпорукичъ? Този надмененъ конникъ.

Следъ това тя танцува съ него на единъ голѣмъ балъ въ клуба. Когато влѣзе въ залата, бѣла и смугена въ деколтираната си свѣтлосиня рокля, осветлена отъ блѣска на бала, първиятъ човѣкъ когото видѣ бѣ той. Тя го позна изведнажъ между стотицитѣ чужди хора. Той я забеляза веднага и я покани за единъ, два, три валса. Старата ученическа любов бѣ разцѣфнала въ безкраенъ шеметенъ сънъ. Срѣщаха се по улицитѣ, въ градинитѣ. Дни на безумна, слѣнчева радостъ.

Следъ това той замина. Въ чужбина. Много далечъ, за дълго време.

Първитѣ месеци изминаха въ тре-

петно очакване, следъ това писмата почнаха да рѣдѣятъ. На края на втората година тя го бѣше забравила. На третата се омъжи, щастлива, за човѣкъ когото обичаше.

Но споменътъ, странно ясенъ, се бѣ скрилъ дълбоко нѣкъде и сега изведнажъ, неочаквано блѣсваше, за да освети нѣща, забравени и загубени въ праха на годинитѣ.

Старата поклати глава.

Тѣ можеха пакъ да стоятъ на тази скамейка, но не далечни и непознати, а малкитѣ деца можеха да бждатъ тѣхни внуци. Два пкти се бѣха пресѣкли пктищата имъ и — за добро или зло — два пкти се бѣха раздѣлили отново, за да се събератъ чакъ сега.

Тя го погледна. Какъ ли бѣ прекаралъ живота си? Изглеждаше така уморенъ и безучастенъ, сложилъ неподвижно събръченитѣ си ржце на колѣнетѣ, съ втреченъ погледъ въ нѣщо далечно и невидимо.

Старата жена продължаваше да го разглежда любопитно. Колко се е прегърбилъ! А по-рано каква горда, цар-

Карикатуритѣ „Святая Русь“ отъ Густавъ Дорѣ

Gustave Doré: Das heilige Russland. Mit 477 Bildern. Verlag A. Langen, München. Preis: M. 2.50, geb. M. 5.

У насъ гениялниятъ Дорѣ е известенъ само по илюстрацитѣ му къмъ Дантевия „Адъ“, преведенъ отъ К. Величковъ. А тѣ сж само една малка, бихъ казалъ, нищожна частъ отъ онова, което е нарисувалъ презъ живота си. Живѣлъ е само 50 години, а отъ ржката му сж излѣзли около 40,000 илюстрации, понеже още отъ петата си година Дорѣ е започналъ да рисува. Тей не е само илюстраторъ, но и карикатуристъ. До сега отъ неговитѣ карикатури ми бѣха известни само работитѣ му къмъ веселитѣ разкази на Балзакъ: но ето въ ржцетѣ ми попада и хубавото нѣмско издание на „Святая Русь“ и сжщата радостъ обзема сърцето ми, както нѣкога, когато гледахъ нововия кардиналъ отъ свитата на Лудвика XI, Францъ I, или дяволскитѣ наследници. И „Святая Русь“, съ нейнитѣ многобройни карикатури (477), не излиза отъ ржцетѣ ми: прелистямъ колчемъ се видя свободенъ отъ друга работа, и не мога да се нарадвамъ на нейния свежъ хуморъ, който ми е още по-близъкъ, отколкото хумора въ другитѣ карикатури на Дорѣ, понеже е отъ близкия намъ руски животъ.

Този сборникъ отъ карикатури Дорѣ е създавалъ презъ 1854 г. като 21 годишенъ младежъ — той е и авторътъ на веселитѣ текстове къмъ тѣхъ. Поводъ да нарисува тия карикатури му е дало избухването на кримската война. Съ смѣхъ и сатира Дорѣ изброжда цѣлата руска история, отъ времето на Рюрика до кримската война, и проявява не само една чудовищна изобретателностъ на хумористични ситуации, но и голѣмо умѣние да рисува — толкова голѣмо, че просто не ти се върва, това да сж работи на 21 годишенъ младежъ.

Неговиятъ биографъ, англичанинтъ *Blanchard Jerrold*, наблѣга особено много на хумористичната характеристика, която Дорѣ дава съ перо и слово на тогавашния руски царъ Николай, и наистина, тукъ младиятъ карикатуристъ е проявилъ най-голѣма духовитостъ. Единъ примеръ: Царъ Николай наблюдава съ далекогледъ Европа. Министрътъ му обръща внимание, че е обърналъ далекогледа наопаки и затова Европа му се вижда толкова малка. Но Царътъ отговаря: „Тѣй искамъ — и тѣй следователно е върно!“ А после хвърля чаша на пода: „Тѣй ще разбия цѣла Европа“, и смачква съ прѣстъ една муха на прозореца . . .

У насъ малцина познаватъ Дорѣ. Неговата „Святая Русь“ трѣбва да стане една отъ настолнитѣ книги на всички, които обичатъ хумора. Отъ нея ще научатъ много нѣща младитѣ ни карикатуристи, особено поради обстоятелството, че се третира карикатурно единъ животъ, близъкъ до нашия.

Проф. К. Гължбовъ

му разкаже за себе си, за живота си. Но той не дойде. Този пкътъ ги бѣ раздѣлило вече нѣщо по-могъщо отъ всичко.

Тогавашната жена отново потъна въ спокойното си безразличие. Тя наблюдаваше чуждия, неразбираемъ животъ въ хората съ непознатитѣ лица, като презъ матово стъкло. Толкова й се струваха далечни и жалки съ засушенитѣ си движения, съ вѣчното си бързане, съ неуморното си тичане по нѣщо. А тя знаеше всички нѣща, и се усмихваше снизходително. Усмихваше се на децата, които плачеха, на младитѣ, които въздишаха, на възрастнитѣ, които свиваха юмруци и се борѣха, осветени отъ блѣска на злато. Поклащаше глава и се усмихваше снизходително.

Веднажъ тя не дойде вече въ градината. И следнитѣ дни не дойде повече.

Но никой не забеляза това.

Една мъничка свѣщъ бѣ угаснала въ огромната свѣтлина на живота.

Ф. Попова Мутафова

РАЗНИ

Отъ настоящия бр. нататък въ „Изтокъ“ ще се продава и въ книжарницата на Т. Ф. Чипевъ гдето ще се записватъ и абонати за вестника. Въ сжщата книжарница се намиратъ за продажъ изданията на „Стрелець“ и всички новоизлѣзли български книги.

Обяснение. Въ статията на г. Ст. П. Василевъ, която даваме въ този брой, се говори за Атанасъ Т. Илиевъ, а не за Атанасъ Илиевъ, неговия синъ, членъ на литературния кръгъ „Стрелець“.

Покана. Неотдавна издателство „Акация“ София, е получило една порчка отъ непознатъ четець — г. Д. Димитровъ Добревъ. Понеже г. Д. Димитровъ Добревъ е забравилъ да съобщи въ кой градъ живѣе, а и отъ печата възъ пощенската марка не може да се види това, порчката не е била изпълнена, макаръ сумата да е изплатена. Издателството, което е имало до сега и други подобни случаи, моли въпросния господинъ да се обади, за да му бждатъ изпратени книгитѣ. Умоляватъ се всички, които правятъ порчки, да съобщаватъ точния си адресъ.

Библиотеката на Достоевски. Подъ това заглавие Л. П. Гросманъ разглежда книгитѣ, които е челъ Достоевски. Споредъ него голѣмиятъ руски писателъ се е влиялъ отъ Балзакъ. Така той намира голѣма прилика между една сцена въ „Престѣпление и наказание“ и „Père Goriot“. Достоевски билъ челъ и Paul de Kock, отъ когото превелъ единъ романъ срещу 40 рубли хонораръ.

Хайне въ Америка. Едно Нью-Йоркско издателство е издало биографията на Хайне въ форма на романъ: „Сардоничната усмивка“ отъ Лудвигъ Дилъ. Издателството се надѣвало по такъвъ начинъ да засили слабия интересъ на американцитѣ къмъ Хайне.

Немски личности въ френски романи. И други пкътъ „Изтокъ“ е отбелязвалъ, че съвременниятъ френски романъ има голѣма склонностъ къмъ биографичното. Излѣзълъ е напоследъкъ единъ романъ отъ Paul Bastier: „La Chaîne des femmes“ и неговъ херой не е никой другъ, освенъ известниятъ немски поетъ отъ „Гьотингенската лѣсова задруга“ (18 в.) — Бюргеръ. Чиято поема „Леонора“ е преведена и на български отъ Проф. Ив. Шишмановъ. Рихардъ Вагнеръ и мекената му, Баварскиятъ кралъ Лудвигъ II, сж херойтѣ на романа „Le Roi de Minuit“ отъ Georges Delamaré. У насъ доколкото ни е известно биографиченъ романъ още никой не се е опитвалъ да напише, а каква благодарна работа представя отъ себе си разработката на единъ животъ като тоя на Ботева, Левски или Раковски.

Отговорни редактори: за литер. отдѣлъ *Д-ръ Гължбовъ*, за художествения *Ч. Мутафова*, за обществения *Т. Милевъ*.

Печ. „ЮНИОНЪ“, Ц. Борисъ 58—София